

Kutyablúz

(megálló a kutyaháznál, avagy a másodosztály örömei)

Előjáróban. Egy vélhetően trilógiává duzzadó próza első darabja ez. Rövidebb-hosszabb, utóbb regénybe hajló vonatkozó írásokon keresztül visszatekintés a zötykölődő szerző elmúlt hatvanvalahány évére, eleget a világ dolgaival. Történetek és töprengések a csigalassú, minden koszos kutyaháznál, szaros csirkeólnál megálló nemzetközi gyors (internacionális lassú) másodosztályán. Elmélkedések és meseszövések kínálkozó színes és szürke szákkal, kártolva és egybekötve. Mindenről és mindenkiről, ami/aki valamiért észébe jut ennek az utasnak a változó formákat öltő, ördögi nyelvét öltögető, percek és éveket pergető időben. Hét-nyolc óra hossza Újvidéktől Budapestig, majd kb. ugyanannyi vissza az Ivo Andrićon vagy az Avalán. Éjjel a Beograd Expressen. Szürreális. Van idő, és van is min: rágódni. Akár régi utazásokon Amerikában és Európában. Nappal kinézni az ablakon, szemlélni a lepusztult, könyörtelen idő lebombázta tanyavilágot, ahonnan egykor a felmenők bevándoroltak a városba. Most egészen más, messziről jött, idegen emberek mennek valamire ezeken a gázos utakon, poros kukoricatáblák, hullámzó búzaföldek, „édenkerti” gyümölcsösök között. Főleg a magyar határ, az új kerítés felé. És a vonaton is szokott lenni belőlük. Néha csendesen zötykölődnek, néha érthetetlen nyelven, dühösen beszélnek. Történetekkel, angolással, mondogatnak valamiket, ám van olyan is, hogy éppenséggel vidámak. Mitől lehetnek azok? És egyáltalán merre tart a világ velük vagy nélkülük? **VELÜNK VAGY NÉLKÜLÜNK?** Merre tart a jónép a legutóbbi háború után ebben a „kutyá” Szerbiában. Egyáltalán e kerek világ népe, csendben-szimplán létezve, netán agyalágyultan üvöltve-loholva, **SZÚKÖLVE ÉS CSAHOLVA EBBEN A „SZÉPSÉGES”, KÉRDŐJELEKKEL TELI „BLÚZOS” VILÁGBAN.** (Amerika, Jack Kerouac, de elsősorban saját magam drága emlékére.)

Folytatásban. Múltkor – útban Pest felé – háromnegyed órát állt valamiért a vonat Kiszácsnál, holmi gabonátároló mellett, amelyről ismét eszembe jutott temerini származású, a második világháború végén Magyarországon letelepedett, eredeti foglalkozására nézve gabonakereskedő nagyapám. Nagyapám Szegeden főraktárosként dolgozott a konzervgyárban, a Don-kanyarral a háta mögött, előtte a kifürkészhetetlen jövővel. Kedélyes ember volt, sváb származású nagyanyánk meg idültlen búskomor, egyensúly szempontjából tökéletes párt alkottak, nem is veszekedtek soha. Nagyanya legtöbbször hallgatott a társaságunkban, szellemileg nem volt jelen, inkább lyukat nézett a falon, nagyapa meg még édesapánknál is többet beszélt. Így rengetegszer elmesélte az első világháborút, melyben zászlósként vett részt, meg az említett Don-kanyart, amelyből „kirepültek”, ám neki „lükvercben” sikerült kifarolnia az árokból. Vidáman adta elő mindannyiszor ezt az eseményt, miként szívesen emlékezett a régi újvidéki évekre is a kereskedelmi iskolában, ahol öten végeztek: ő meg négy zsidó osztálytárs. A legjobb barátja közülük egy Aron nevű srác volt, akivel számtalan kópéságot követtek el, mielőtt a sors elszakította volna őket egymástól.

Aron a második világháborúban elvitték Buchenwaldba, ám sikerült túlélnie, majd visszakerülnie Újvidékre.

Később még sokáig leveleztek ők ketten, mint akik tisztázták, hogy egyikük sem a saját jóakaratóból került

oda, ahova. Aztán ahogy a többiek, nagyapit kivéve, Aron is átköltözött a másvilágra, elhallgatott, így nagyapa haverilag egyedül maradt, azonban ezt már megírtam máshol. (Legfeljebb majd kivágom onnan, s ide beragasztom.) Viszont fontos itt, hogy nagyapát Arontól hallott anno egy viccet, amelyet srig nem felejtett el. Én viszont valószínűleg elfelejttem még éltében örökre, ha nem bukkanok rá újabban az *Osztopoli Herschel ostora* című zsidó vicc- és anekdotagyűjteményben. Mások a nevek, más a helyszín, a fabula meg a csattanó tökre ugyanaz. Szórakozunk egy picit! Az esemény itt egy galíciai vasútállomás peronja, ahol két zsidó találkozik.

– Hova utazol, Jankel?

– Lembergbe, gabonát vásárolni.

– Jankel, miért hazudsz te nekem?

– Miért hazudnék? Hazudtam én neked valaha?

– Ugyan már, Jankel! Ha te azt mondd, hogy Lembergbe utazol, akkor tulajdonképpen azt akarod, hogy én azt higgyem, Krakóba utazol. De éppenséggel most jól tudom, hogy valóban Lembergbe igyekszel. Akkor meg miért hazudsz nekem?

Mármost, folytatom én, hogy valójában hová is szándékozott elutazni Jankel, kérdéses, ezzel együtt a dolog a leleplező kacifántos okfejtéssel együtt felettébb komikus. Kevésbé az, amikor az ember azzal a feladvánnyal szembesül – netán vész helyzetben pl. az újvidéki állomáson –, hogy nem Jankel, hanem maga a vonat valójában: merre tart?

Danilo Kiš, aki melleleg az utolsó jugoszláv írónak tekintette magát, felettébb büszke volt édesapjára, Kis (Kohn) Eduárdra, a jugoszláv államvasutak ellenőrére, egyben a jugoszláv vasúti, hajózási, autóbusz- és repülőtéri menetrend megírójára, aki sajnos halálát lelte Auschwitzban. (Neki nem sikerült megmenekülnie.) Danilo rendkívül becsülte apja főművét, ami pusztán ellentéte volt annak, amivel ő a szépirodalomban élt. Tudniillik az a menetrend nem tartalmazott semmiféle balladai homályt, metaforikus szerkezetet, áttételes gondolkodást, sci-fi mozzanatot, amilyenekből még mindig bőven akad a világ menetrendjeiben, nem kevésbé azoknak a kísérő szövegeiben. Akárhá szerzőik szépírói számbontogatásnak szánták volna munkájukat, vagy beléjük bűjt volna az ugratás ördöge, esetleg mindkettő egyszerre. Metafizikai vonalon a kvantumfizika területére tévednek sokszor, jól megfigyelhető. A legapróbb részecskék világába, ahol az idő mindennél relatívabbá válik. Útiránya akár megfordulhat, visszafelé igyekezhet, végeredményben bizarr alakzatokban is megjelenhet. Ott aztán csakugyan lehetséges, hogy az ember például Újvidékről Belgrád felé utaztában – így látható az egyik vasúti kiadványban – előbb jut Nova Pazovára, csak utána Stara Pazovára.

Elnevezésüket tekintve a dolog így logikus, sajnos a szürke valóság pont a fordítottja ennek. Innentől előbb következik Opazova, ha csakugyan nem történik valami rendkívüli, ami érdekesebbé teszi ezt az egyhangú utazást. Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy a szóban forgó, farzsebben hordandó könyvecske második lépésben is rácáfol a realitásra. Szerinte ugyanis ez a szerencsés utas egyszerre érkezik mindkét helyre. Előrejelzés szerint: 11 óra 5 perckor mindkét Pazovára. – Persze, ha nem késik a vonat, ami különben nem változtat a lényegen. Ugyanakkor ilyen-olyan – meg netán amolyan – életünk során találkozhatunk afféle menetrenddel is, amelyben bizonyos

járatokról csak annyi olvasható, hogy ritkák. Érdeklődni tessék az állomáson vagy a legközelebbi bakterháznál. Ezzel eljutunk a menetrend nélküli vonatokig. Jut eszembe, megboldogult íróársam, K. Z. mesélte, India belsejében úgy utazott, hogy semmi menetrendszerűség nem volt benne. A jónép kisereglett a vágány mellé, aztán ahol eléggé nagy csomósodási pont keletkezett, ott volt rá esély, hogy a hébe-hóba, véletlenszerűen (divatos kifejezéssel élve: *random*) eregetett járat mozdonyvezetője pozitív döntést hoz, majd nagy csikorgással megállítja a szerelvényt. Akik úgy ítélik meg ilyenkor, hogy azzal a hellyel jobban járnak, mintha esetleg a vonat aztán hosszú ideig nem áll meg sehol, azok leugrálnak, emezek fel, s mennek vígan tovább.

Ki a vagonban, ki annak a tetején, már ahogy hely jut. És hogy egy-egy vonat mikor ér X pontból Y-ba? Nos, az némely esetben inkább annak az ógörög íjásznak a történetéhez tartozik, akinek kilótt vesszeje a távolság, ugyancsak az idő végtelen oszthatósága folytán sosem érhet célba. Pedig maga a cél elvileg világos, nem úgy, mint szegény Jankelünk esetében.

Jankelt is félre (miként farkast és kakast is, teknőst meg nyulat), az éleai íjászt Jorge Luis Borges foglalta versebe az első magyar költőhöz szóló művében, mindörökké tisztázatlanul, vajon pontosan kire gondolt, amikor leírta, hogy:

*Mint hajdanán az éleai íjász,
egy kősa estén valaki magában
egy árny-céltábla felé lödözi
egyre e képtelen nosztalgiát.*

Kire gondolt Borges? Talán Janus Pannoniusra? A vonat még mindig áll. Kinézek az ablakon. A tározó oldalán ezt a feliratot látom: PANONIA.

Egy gabonátároló hosszas szemlélése

Végtelenségig lehet nézelődni ebben a hosszúra nyúlt, múlttal fűszerezett jelenben. Elméletileg nem unalmas, gyakorlatilag igen. Tényleg, jártam-e én valaha is Kiszácson? Jó kérdés. Újvidéken a Kiszácsi úton igen. Van ott egy prima pékség, pár étterem, tisztító, benzinkút, ilyesmi. Kerámiabolt. Nem emlékszem, miért pengettem végig a sarkantyúim rajta. Azt hiszem, hogy találkám volt valakivel a *Fehér Hajó*hoz címzett étteremben, de nem fontos. Különben is most itt *Vonatról* van szó... (He, he, he, jó vicc! Esetleg valami baj van a szellemi szinttel?) Inkább az lehet, hogy nem a *Fehér Hajó* volt játékban, hanem ott valahol lakott az összeköttetés, kinek révén a kezembe került az a csomag dél-amerikai macskaeledel, amelynek Pestre szállításával megbíztak. Tkp. valami fűfélé, amit a cicák rágni szeretnek. Előre nevettem a vámtiszt arckifejezésén, midőn elárulom, hogy az egy zacskó kolumbiai fű. Kitűnő anyag lehet, ha már olyan messziről küldik Budapestre. Aztán elrontották a játékot, mert meg se kérdezték a magyarok befelé. Persze, ha jobban belegondolok, valószínűleg szerencsémre, mert könnyen megeshetett volna, hogy leszállítanak a vonatról azzal a furcsa pakkal.

Szóval, Kiszács (írnám így magyarosan, ahol lehet, mást is). Nincsenek direkt emlékeim róla igazából. Főleg szlovákok laktak az újabb kori történelemben, azonban hogy most pontosan mi lehet a helyzet, nem tudom. Van egy ortodox meg egy evangélikus temploma, a vonatból egyiket sem látom. Ellenben rézsút szemben ül velem az éppen nem túlszűfolt közös vagonban egy csinos japán

kislány. Kísérő nélkül. Játszadozik az okostelefonjával, néha felnéz, és akárhányszor találkozik a tekintetünk, félszegen elmosolyodik. Mondanám neki, hogy a mosolygással errefelé még rosszul járhat, azonban nem akarom megijeszteni. Ugyanakkor az is igaz, hogy soha olyan felettebb kellemetlen, rámenős férfitolakodást nem láttam ezen a járaton, amilyenből egyébként másutt bőven akad. Még a félelmetes migránsok részéről sem, pedig szokott lenni belőlük. (*Migráncsokból*.)

Pocsék hírük járja, azonban többnyire mégis csak olyanokkal találkoztam, akik gondterhelt arccal maguk elé meredtek, vagy ugyanilyen kifejezéssel néztek kifelé a tájra, és nehéz lett volna kitalálni, gondolatban merre járnak. Bár igaz az is, hogy társaságban már akadtak vidámak is. Kifejezetten hangosak. (Dühösekről most nem beszélek.) Hullámokban jelennek meg általában. Egy részüket aztán leszedik a határon, másik részük mehet tovább. Az Úr és az európai bürokrácia útjaiban, szokásaiban egyaránt kifürkészhetetlen, a japán kislány ugyanakkor biztosan nem migráns. Ezzel együtt az, hogy mi járatban errefele, nem tartozik rám, azt viszont szeretném nagyon is megkérdezni tőle, *mit gondol erről a gyorsról?* Ezzel mikor érnék Yokohamába? Vajon tetszene-e neki a tréfa? Nem jutok odáig ezzel a baromsággal, mert hirtelen felkel, fogja kistáskáját, végigimbolyog a széksorok között – hullámzó Balaton tetején –, nagy nehezen kinyitja a mosdó ajtaját, eltűnik. Sokáig nem jön ki onnét, cuccai közül csak a háti-zsákja marad emitt, magasan a csomagtartón.

Rajta a szemem.

Tehát az *erőszak*. Erre azonban simán nem a migránsok, hanem Amerika ugrik be mintegy hívó szóra. Jack Kerouac. Meg a nyári tábor, amelyben egykor tanítottam, és ahová olyan körülményesen jutottam el, ám mondhatom, szerencsémre. Jó kis kaland volt, mindjárt elmesélem. Rávilágítok, mitől jó kis kaland. Meg egyáltalában, hogy történt a dolog azzal a fránya amerikai „menetrenddel”?

(Erőszak nélküli spontán elbeszélés! Meg a mesélés öröme, ugye?)

Márpedig történt úgy, hogy még meg se melegedett alattam rendesen a szék a bölcsészkaron, a szomszéd logikatanár lánya, akinek tűnt kamaszkorában szinte pillanatok alatt kinőtt a melle a fal túloldalán, odahaza azt ötlötte ki, hogy ruccanjak én ki az Egyesült Államokba. Nem nagy *vaszisz*, megtenné ő is, csak eléggé szar az angolja, aztán nem szeretne égni. Meg én viccelődni is tudok, meg megnyerő is tudok lenni (oh, eszem a szívét innen, messziről, letről a földről...), mindössze adott időpontban el kellene mennem Belgrádba. Ott mit kell csinálni? Adott időben nevezett helyen lesz ott valaki amerikai részről, aki válogat. Annál az illetőnél be kell vágódni, ez egyébként valamiféle egyetemista csereprogram, és kész. Világos? Lehet fagyaltot árulni kocsival, ahhoz kell egy jogszi, lehet nyári táborban tanítani gyerekeket, ahhoz tudni kell valamit, nem utolsó sorban edényt mosni. (Tányért nyalni?) Utóbbihoz nem kell semmi, viszont a legtöbb pénzzel jár.

Odafelé a repülőgépen a nyári tábort választottam. És úgy is lett, csak némi bonyodalommal éppen.

Belgrádból a gép, így történt, New Yorkba szállt. A JFK reptéren landoltunk, hogy végül valami égbe nyúló, közepes minőségű hotelben szállásoljanak el bennünket a Manhattan peremén. Három napot kellett várunk a pontos eligazításra, és úgy gondolták a szervezők, addig is valakit megbíznak azzal, hogy előadásokat tartson nekünk arról, hogyan okos, egyben tanácsos viselkedni New Yorkban. Mondhatom, nem is haszontalan dolog, mégis úgy lett, hogy harminc emberből, főképp férfiakból a sorozat végére két leányzó maradt, meg én. Utolsó mondata végén okítónk kitette a pontot, összekapolt, udvariasan elköszönt, hogy többé sose lássam. Vélhetően egy egész maradék életet kelljen leélnem nélküle a to-

vábbi hasznos tanácsai nélkül. – Hogy ennyire megfoghatkoztunk, nem látszott zavarni őt. A három lány közül az egyik különösen csinos volt, azt stírolta, és elvult ezzel. Meg nyilván a fix honorárral.

Velem úgy esett, hogy Jamestownba kellett mennem New York állam határain belül. Onnan valamiféle Elmhurstbe, onnan pedig a nyári táborba, melynek Thunderbird a neve. Kimentem a buszállomásra, majd – jó kis vajdasági paraszt módjára – beálltam az első tolóablak elé, melynek felette ott világított a táblán, hogy: JAMESTOWN, folytatásban valahol: ELMHURST. Nem is volt probléma a jeggyel, leszámítva, hogy az utolsó fittingem is ráment, utána egész éjszaka utaztam.

A Greyhound hátsó részébe szorultam, ahol primán szórakoztam, akárha az is benne lett volna a jegy árában. Valami belőtt, multikulti hippy társaság gitározott a buszon leghátul, ami nem látszott zavarni az utasokat, én pedig kimondottan élveztem. Zömmel Crosby, Stills, Nash and Young számokat játszottak. *We are helpless, helpless...* (Film: Eper és vér.) Utána leszálltak ők, mások fel, és így ment ez, míg el nem aludtam. Reggel a sofőr ébresztett, hogy megérkeztünk. De jó helyre-e, vajon? Rossz álmom kellette gyanúmat, melyben eltévedtem valamiféle sűrű, sötét erdőben, rövidesen alátámasztotta egy megkérdezett járóló, akinek ugyan rémlett, hogy arrafelé volt valaha egy nyári tábor, ám azt valamiért rég bezárták. Kezdték picit hideg lenni a szívem körül. Szemközt megpillantottam egy postát, bementem megérdeklődni a dolgot. Legfeljebb megtáviratozom a problémám a kapott segélyszámra. A fiók főemberének felkeltettem érdeklődését, és volt olyan rendes, hogy adott egy kávét meg két szendvicset, majd elment. Meg se ettem a felét vékonyabbik kenyerelemnek, máris kiderítette ama végzetes tévedést. – Innentől kezdett kissé álomszerűvé válni a dolog.

Ez a derék férfiú barátságosan vállamra tette szőrös jobbját, miközben közölte velem kapitális baklövésém, én meg arra az aranyigazságra jutottam itt, újabb kori utazásaim egyikén – útban Pest felé tehát –, ami úgy fogalmazódhatna meg mindenek után: *bizony, nem mindig a menetrend írója a sík hülye, hanem gyakorta maga az utas.* Márpedig én igen. Emeletes számár vagyok, ahogy megboldogult édesapám szokta volt mondani (amivel borzasztó idegesített). Ugyanis nekem az ellenkező irányba kellett volna buszoznom New York városából, méghozzá Long Island felé, ahol ugyanilyen testvéri békében, egymás közelségében éldegél két hasonló hely. Arra az óceánt kellett volna megpillantanom, és ott van az a Villám- vagy Viharmadár, mifene, mindenesetre a szigorú valóságban létező tábor. Itt holnap legfeljebb a Chautauqua-tónál horgászhatok. Am ne legyen bánatos emiatt – toldotta meg dús, göndör pajeszát simogatva –, náluk, ezen a tájon, sokkal szebb minden. Közben olyan arcot vágott, mint aki mérhetetlen sajnálattal van a szerencsétlen Long Island-i polgártársak iránt. Hogy ily csúnyán megfosztotta őket a sors, miben lehetnek vétekesek szegények?

Kicsit elmerengett ezen, majd miután elsütött egy viccet, hogy hoztam-e kukacot, vagy valami ilyesmit, megnyugtatóan elmondta még, hogy mi itt a terv az újonnan előállt, súlyos helyzetben. Márpedig az, hogy ő értesítette a Vöröskeresztet. Annak jamestowni fő figurája egy csuda nő, bizonyos Mrs. Alton Erickson. A megboldogult, legenda, sok kilátástalan pert nyert ügyvédúr özvegye. Minden lében kanál ez utóbbi hölgy, nagy kérdés ugyanakkor: mi lenne itt nélküle? Rettenetes öskáosz, szerencsénkre rövidesen jön. Megígérte telefonon. Kicsit hallgatott, majd azt is hozzáfűzte, ha szerencsém van, még Harvey Vukovich főhadnaggyal is összefuthatok. Ország-világ ismeri. Bűnügyi műsorokban szokott szerepelni. Jó fej. – Harvey Vukovich? – nekem nem mondott a név semmit, azon kívül, hogy szerbesen hangzott. Meg mi köze kettejüknek

egymáshoz, de megmentőm, akiről kiderült, hogy Fred, kitalálta gondolatomat:

– Mrs. Alton Erickson özvegy. Férje a legjobb ügyvéd volt ezen a tájon, meg talán a földkerekségen, de meghalt szegény. Lehet, hogy a maffia keze benne volt... Hm... Mrs. Erickson örökifjú, Harvey pedig agglegény. Gyakran eljön ide Buffalóból. Imád horgászni.

Fred huncutul kacintott őszinte igyekezetében, hogy lelket verjen belém. Aranyszívű, vidám fickónak tűnt abból a fajtából, amelyhez édesapám is tartozott a számarzással együtt. Olyan, aki rövidesen elpusztul, ha a kilátások szerint hosszú időre megvonják tőle a szót.

Később néha eltöprengtem azon, amit már nem tudok meg időm végezetéig (egyet még a sok közül). Nevezetesen azt, hogy tényleg, mi lett volna, ha tegyük fel, valami miatt soha nem érkezik meg Mrs. Alton Erickson? Például ama éleai újász hiábavaló igyekezetének könyörtelen törvénye szerint. Vagy a Godot-közhely miatt. Persze, végül befutott, de idősíkot váltva hirtelen, a jelenben – némi kétségbeesett ajtórángatás után nagy csattanással: – a japán kislánynak sikerül kiszabadulnia a klotyóból. Úgy ült vissza, mint akinek odabenn ellopták a mosolyát. Jó sokáig volt távol, közben megrendült valószínűleg szegény kicsikének a patyolat lelke. Rádöbbenhetett, hogy milyen teherrel utazik együtt ott hátul, és ez időt kért, hogy magában valahogy helyre rakja. Mert bizony, a balkáni világ könyörtelen, akárcsak a vonatjai. Nem egy Orient Express ez sem, és ha valaki pl. csupán Agatha Christie regényeiből értesült, az aligha tudott meg mindent előre – esendő, törekeny lelkét felkészítendő.

Indul a bakterház

Rándul a vonat, hátramarad a siló, az egész kiszácsi problematikával együtt (azaz nem egészen), közben lassan kirajzolódik utazó, zötykölődő és jökorákat huppanó lelki szemeim előtt Mrs. Alton Erickson alakja. Bevallom, inkább amolyan tömzsi, kackiás bajszú őrmesternőnek képzeltem, mielőtt megláttam volna, azonban egyáltalán nem volt olyan. Épp az ellenkezője, és első pillantásra el nem tudtam képzelni minden lében kanálnak. Később pillantottam meg nem magas, ám szikár alakjában, halk szavai mögött azt az ellenállhatatlan erőt, ami őt a jötettek felé repítette. Hajthatta, mint a jó öreg Fredet, akivel régi ismerősként köszöntötték egymást a rendes emberek virtuális klubjából. – Megmenekültem! – villant át agyamon ott a helyszínen, a jamestowni postán. – A Gondviselés, úgy látszik, nem feledkezett meg rólam. New York állam két legnemesebb lelkű emberének kifejezett jóakarátára bízott. Esküszöm, amint lehet, küldök egy hálalevelet. Kettőt is. Képeslapot, Újvidék központjával rajta. Elmegyek templomba, hogy imával köszönjem meg, és duhaj örömben kirúgom az épület oldalát, ahogy a tranzsba esett feketék a maguk külön miséjén.

Vagy a régi betyárok az omlatag csárda falát matt részegen, utána letérdelek és hálát mondok az égnek. Összetett kézzel, persze, én, balek, majd felpattanok a lovamra, és elszáguldok. Csak a porfelhő marad utánam, mint Kölyök Bill után.

Hadd mondjam tovább. (Mondjad csak, barátom, mondjad...)

Mentőangyalom, Ophelia Ann Erickson alakja – lány mosolyával, lebbenő hajával (derék József Attilánk!), bemutatkozásra lendülő karjával együtt – erősen elmosódott, és hiába próbálok segítségül hívni az internetet, nem találok rajta. Csak a saját régi leírásom PDF változatában az Újvidéki Híd folyóirat 1980-as évfjártú márciusi számából kísérelhetem meg rekonstruálni őt. (Párommal,

Balázs Zitával megtett második amerikai utamon vezettem naplót, azt hozta le a Híd, és abból derítem ki, hogy ha még él, olyan százhusz éves lehet Ophelia Ann.)

Kissé zavarba ejtő, egyben nevetséges dolog saját magammal támasztani alá saját magamat. Ophelia Ann férjéről, Mr. Alton Ericksonról ugyanakkor több minden fellelhető manapság a Chautauqua régió kifakult, világhálóra felkerült kiadványaiban, de vele nem találkoztam „személyesen” ugyanott. Róla emitt és most Jugoszlávia utolsó igazságügy-minisztere jut eszembe, dr. Várady Tibor jogtudós, akivel gyakrabban Pesten, néha Újvidéken iszunk egy-egy kávé-t-sört, azonban még soha sem sikerült elcsipnünk egymást a vonaton, ahol egyébként se kávé, se sör. Várady harvardi professzor, régi nagybecskereki (zrenjanini) ügyvédcsalád sarja, az utóbbi időben szép kiállítású kötetekbe válogatja az ügyvédi hagyaték legerdekesebb, ám a kerek mese szempontjából szükségszerűen csonka történeteit, én meg írok róluk. Érdekes lenne, ha kicsit rápillantana Mr. Alton Erickson dolgaira.

Jó, majd.

– Majd minden rendben lesz – mondja Mr. Erickson ügyvédúr özvegye dombnak felfele, amely megerőtétést könnyedén vesz hajó nagyságú, baromi erős motorú Buickja, útban Jamestownból Bemus Pointba. – Pihen egyet, aztán mindjárt szebbnek látja a világot.

– Ne aggódjon, máris annak látom.

És nem is hazudtam, mert ahogy ezt kimondtam, a dombtetőre érve szemünk előtt valósággal robbant a táj. Szerencsétlen, megnyomorított, kiebrudalt indiánok egykori földje, erdővel-mezővel, fűvel-fával-virággal, a távolban ezüstlő Chautauqua-tóval. Onnan nézve is mesés volt, hát még innen, a legnagyobb smink- és öltöztetőmester, az emlékezet fátylán át. A módos amerikai hölgy félig kőből, félig fából készült tóparti házával és a hatalmas, susogó tölgyekkel az egész csakugyan pazar látványt nyújtott. Olyat, amelyik amolyan csipd-meg-magad kényszerrel párosul.

Később azzal az érzéssel ébredtem, hogy valaki van a szobában. Ophelia. Világos nyári ruhában, feltűzött hajjal, a térdig érő szoknyarész alatt jól láthatóan lebamult, fehér tornacipőbe bújtatott, meztelen lábakkal, amelyek akár húszéves lányhoz is tartozhattak volna. Talán nem a legszerencsésebb megfogalmazás ez, ám szolgáljon mentésemül, hogy pont így érzékletes. A mosolyában volt egy kis túlméretezett nyúlfog ugyanakkor, beszédében pici füttyörészés, ám ezeket az apróságokat az ő kellemes alt hangja feledtetni tudta elsőre. Az pedig azt közölte velem, hogy egy újságíró érkezett. Mondja-e, hogy jöjjön később?

– Ne mondja. Szeretem, ha valakit érdekelek – ásitottam illetlenül, jóleső nyújtózkodás közben.

Gondolom, meg lehetett számolni az összes plombát a számban. Opheliának ennek ellenére tetszett a válaszom, meg az, ahogy megkérdeztem, vajon horkoltam-e?

Már nem tudom, mi volt erre a verbális reakció, de lehetett volna nyu-

godtan az is: úgy rengett a ház, hogy majdnem összedőlt. Vagy valami hasonló. Tudatában vagyok a problémának, sajnos, megfelelő orvosságra máig nem akadtam az Óvilágban, pedig minden másnap feltalálnak horkolás ellen egy csodaszert, csak hogy én nem hagyom magam. Makacs dolog. Horkolást félre, gazdasszonyomon láttam azt is, kedvére való úgyszintén, hogy nem játszottam meg a sztárt, aki rettentően imádja kéretni magát. – De istenem, mitől is lettem volna én akkor és ott sztár?

Semmitől. A csillagtól a jugó útlevelemen?

Lehet az is, de bizonyára inkább arról van szó, hogy nem sok dolog szokott történni arrafelé. Főleg azóta – megtudtam rövidesen egy beszélgetésből –, hogy a maffiát felszámolták a Chautauqua régióban. Még inkább kivonult az saját magától onnan, nem látván túl sok fantáziát a kis tóban és a kerek erdő mélyében. Nézelődésben meg egy kis privát gombászásban. Szedték hát a sátorfájukat a

Eszik Alajos: Az a bolond vidéki úr én vagyok ...

zsványok. Ezt majd Harvey Vukovich főhadnagy mondja el, egyelőre azonban még a káprázatos sajtóvisszhangomnál tartunk.

Barátságos szakállas fickóra emlékszem, amikor eszembe jut a jamestowni színes lapocska penzumunkása. A nagy ötlet az volt, hogy kiterítünk egy térképet Mrs. Erickson brutális erejű Buickjának ama széles motorházára, és én azt látható aggodalommal szemlélem, ő meg lefotózza a jelenetet – fókuszban a „celebbel”. A képbe bevettük Jane Hollinsheadet is, Ophelia Ann tüneményes kis unokáját, egy olyan tíz év alatti szőkéske kislányt, aki a nagymamájánál nyaralt épp, és aki aztán folyton a sarkamban volt mindössze pár napos, nem tervezett ott-tartózkodásom alatt.

Hogy zavart volna? Fenét! Erre majd még okvetlenül visszatérnék.

Szóval a máig megőrzött, 1975-ös évjáratú, erősen megsárgult újság kiollózott lapján ott állunk Jane és én, „irtó nézzük azt a mappát” (így mondta később nevetve), a JAMESTOWN: RIGHT NAME, WRONG CITY című cikk pedig dióhéjban elmeséli ugyanazt, amit én idáig. A végén arról tudósít, hogy a nem várt ifjú látogató időközben, mert ügyét sikerült rendezni, felszállt a buszra, és elutazott Albanybe. Onnan irány a Saskatchewan nyári tábor, ahová az átírányítása szól, és ahol munka vár rá. *Ont the road again...* A cikkíró végezetül hozzáfűzi: ők valamennyien remélik, hogy az angolul jól tudó fiatal jugoszláv egyetemista kitűnően érzi magát majd ott, ahogy emitt is: a Chatauqua-tó partján. Egészében véve: az Egyesült Államokban.

Kellemes utazást, jó munkát!

Verbász felé félúton

Zita írta nekem Pestről érdeklődésemre, hogy az ő emlékei szerint Mrs. Erickson „édes kis (de agilis) öregasszony. Rövid, de nem fiús hajjal”. Erre, miközben itt a kukoricások között zakatolunk a nemzetközi gyorsal, mintha mi lennénk személyzetestül a kukoricaszédő gép az arca színét lassan visszanyerő japán hölgyikével együtt, temető villan be két tábla között. Vagy csak egy kápolna? A kereszt még mindenesetre sokáig látszik a tengeri felett. Jut eszembe, ezen a ponton a jamestowni Lake View Cemetery, ami nekem ma is olyan feketés dolognak tűnik, mint akkor, amikor arra jártam. Manapság egy magyarra szinkronizált film látható Budapesten, amelynek címe: *Temető, kilátással*. Tekintettel arra, hogy Mrs. Erickson agilisságában – minden vágyam ellenére – nem hiszek olyan mértékben, hogy bíznék abban, még életben van, már elkezdtem volt nézegetni ennek a legnagyobb jamestowni temetkezési helynek a végtelen névlistáját az interneten. Ophelia Ann Erickson, vagy Ann Ophelia Erickson nem leltem rajta, még kevésbé Mrs. Alton (R.) Erickson. Nem találtam ugyanott (Mr.) Alton (R.) Erickson sem. Akkor viszont nekiláttam megvizsgálni az elébem kerülő, emlegetett városban valaha is leérettségizett tanulók lajstromát, és ott végül beazonosítottam.

Ebben nagymértékben segített egy mellékelt életrajz, amely születésétől kezdve elvezetett Mrs. Alton Erickson haláláig. A kettő között csupán egy egész élet pár pillanataba sűrítve. Gyorsan átfutja az ember.

A vonatkozó bővített halálhír arról szól, (OPHELIA névtartozék nélkül), hogy: 2003. december 8-dikán, életének 97. évében a jamestowni WCA kórházban szívélég-telenségben elhunyt ANNA HEDIN ERICKSON. Született 1906. április 30-dikán Elleryben John és Selma Hedin

gyermekéként. Iskoláit Jamestownban és Ithacában, a Cornell Egyetemen végezte. A hortikultúra szakértője volt, hobbiya a hímzés, amelyet tetszhalálából ő élesztett fel a Chatauqua régióban, indián mintákat használva. Egyik fő szervezője volt a nemzetközi diákcseré-forgalomnak, az amerikai ifjúság világát látásának, és fordítva: a külföldi fiatalság idelátogatásának. Életének zömét szülőhelyének környékén élte le, bár nagy utakat tett meg. Járt Alaszkában, Japánban, Libanonban, Görögországban és másutt, mégis legjobban szeretett otthon a kertjében. Arról volt híres, hogy nem sikerült neki olyan növényt mutatni, amit fel ne ismert volna. Halálában megelőzte ügyvéd férje, Alton Erickson, akivel lejáratot vásárolt a tóra, majd megengette a környék összes gyermekének, hogy azt használva lemelessen a vízpartra, fürödhessen a kijelölt partszakaszon. Búcsúzik tőle öt gyermeke, tizenhárom unokája és huszonegy dédunokája. Ugyanitt található még, hogy az elhunytak nem lesz gyászszertartása, ugyanis földi maradványait tudományos kutatás céljaira ajánlotta fel.

A mellékelt családi fotón Anna Hedin látható. Feltűnő a kislánykori hasonlóság közte és Jane Hollinshead között.

Utóbbival – ó, *Uram! Te ki lelkembe látsz...* – többször csatangoltunk a környéken, s néha lementünk az említett átjárón a tóhoz. A stégre, amely az ő tulajdonukat képezte. (Régóta, ugye.) Nem volt jó szezon, a szép nyári idő eléggé akadozva érkezett meg, úgyhogy csak második alkalommal szántuk rá magunkat a fürdésre. Pontosabban: csak ő fürdött egyet akkor, én másnap. Emlékszem, a többi strand üres volt a szomszédságban, csupán a távolban lézengtek páran. Olyan messze, hogy arcokat nem is lehetett látni egyáltalán. Előtte már észrevettem, hogy Jane szeret legénykedni, és most sem akart szégyent vállalni. Míg én arrébb a pecabotokkal bajlódtam, és rendesen felfoghattam volna, mi történik, pillanat alatt lerúgta a szandált, ledobta magáról a ruhácskát, csak a bugyit tartotta meg. Shirley Temple egykori kis álomgyári filmsztár angyalarca alatt nyurga kis lánytest. Sikongva beugrott a tóba, majd állat felemelve, összeszorított szájjal úszott egy rövidke kört kutyaúszásnak nevezhető stílusban.

Közel érve hozzám talajt ért a lába, meg is állt, fel is állt.

A kibomlott hajával vacakolt, hogy felkösse, úgy nézett fel rám kb. köldökig a vízben. Közölte velem, hogy a szüleivel és a tesókáival ők mind szenvedélyes nudisták. Nem kell megdöbbenni, ez egy teljesen természetes dolog, csak a nagyit itt nem engedi. Különben neki szabad lenne, hiszen még gyerek, nem? – Aztán nem várta meg akárhogy is hangzó válaszom. Újra befelé kezdett úszni, ezúttal szabályos mellúszással, közben a vállán keresztül kiabálta, hogy tartsak vele én is. Ennek azonban nem tettem eleget, mert nem számítottam fürdésre, és nem gondoltam úgy, hogy a rajtam lévő alsónadrág megfelelné erre a célra.

Amikor ismét visszajött, a kezét nyújtotta. Felrántottam a stégre. Menten lekucorodott, lúdbőröző lábát átkulcsolta, fejét a térdére hajtotta úgy, hogy csak a feje búbját láttam.

– Európában is vannak nudisták? – kérdezte, miközben reszketett és kocogtak a fogai az erősödő szélben.

– Vannak ám nagyon sokan – válaszoltam.

– Te is az vagy?

– Néha igen. A tengeren.

– Egyszer elviszel engem is arra a tengerre?

Törtem a fejem, hogy erre mit mondjak, de Jane megint nem várta meg.

– Jobb is, hogy itt nem vetköztél meztelenre, mert megbüntettet volna a seriff.

– Lelőtt volna? – viccelődtem.

– Nem, azt nem – válaszolta komolyan.

Nevethetnékem támadt. Olyan aranyos volt, hogy megszaj volt megszokolnom a választékát a feje tetején, amelyet a nagyanyja varázsolt oda reggel. Utána lehúztam az ingem, ráterítettem.

– Na, törülközzél meg szépen – adtam ki a parancsot –, aztán indulás. Hiszen megígérted, hogy megmutatod a bagoly odúját.

Ezzel elfordulva tovább vacakoltam a tollas botokkal, amelyeket nem volt kedvem bedobni. Jane nem szólt semmit, hallottam, ahogy szuszogva törli magát, megküzd azzal a pár ruhadarabbal, én meg maradtam az ujjatlan traktorista felsőmben. Amikor a szandálhoz ért, úgy vette fel állva, hogy a vállamba kapaszkodott. A vizes bugyiját kicsavarta, majd beraktuk a hátizsákocskánk egyik cipzáros zsebébe, elrendezte a szoknyarészt, majd elmentünk a bagolyfához. – Olyan imádnivaló kis lélek volt Jane. Később, amikor találkoztam Harvey Vukovich főhadnaggal, és hallottam tőle némely történetet, muszáj volt elgondolkodnom azon, hogy bizonyos borzalmas eseményeknek mennyire lehetnek önkéntelen gerjesztői maguk a gyerekek, akiknek sejtelmük sincs, hogy esetleg gátlástalan örültbe futottak.

Virágzó repceföldeken át

A japán kislány – miközben a vonat még jobban lelassul, és otromba szerkezetéhez képest valószerűtlenül ringatja csípőjét a hullámos szakaszon, valósággal riszál – felveszi ismét az öléből a mobilját, majd lekopja a tájat. Aztán annyira megtetszhetett neki a végtelen sárgaság, hogy átvált kamerára. Sokáig a szeme előtt tartja a „telóját”, én meg azon töprengök, ahol abbahagytam a gondolatot, hogy hol van az a vízválasztó, ami után Humbert Humbert professzor már nem a gyereket látja a gyerekekben, hanem ellenállhatatlan vágyának tárgyát, a kihívó korai szexualitást megtestesítő Lolitát. Úgy emlékszem, Nabokov arról beszél, hogy a még alig bimbózó lányok között akadnak valódi kis nimfák, akik érzik varázserejüket, és nincs türelmük kivárni reális időben a kipróbálás idejét, maguk sietnek elébe. Minden erkölcs és törvény szerint ezt nem szabad kihasználni, még ha a gyereklány kudarcként éli is meg.

Ami engem illet vagy illetett akkor és ott a Chautauquatonál, Jane nem forgott veszélyben mégse, és ha azt látom például, hogy fuldoklik, utána vetem magam szempillantás alatt.

Am ha a kis nimfatestét magamhoz szorítva mégis olyan szenvedélyt érzek, amivel nem tudok megküzdeni, akkor csak azért mentem meg, hogy pongyola kifejezéssel élve (hirtelen ez van kéznél): *magamévá tehessem* a parton? És ha nem tudok ellenállni, és megteszem, akkor ráadásul minnek őt gyilkolnám meg *azt* követően. (Ha nem már aktus közben, mint ahogy az az ilyen típusú brutális nemi erőszakok esetében sokszor lenni szokott.) Miért nem inkább magamat ölném meg, mondjuk, előtte? Ideális lenne. – No, persze, utóbbi gondolat paradoxonát jómagam is érzem, viszont akarom mondani még: tényleg nem tudom már így, évtizedek távlatából, akkor és ott hogyan történt egész pontosan ez a fürdőzés. Mert az is lehet, hogy egy egészen másik történetből szívárgott át pl. a meztelenkedés motívuma, egy régi Tisza-parti úszásból, csak azt tudom, hogy valamiért így utólag erősen erotizálódott. Fejben átrendeződött ez az aprócska, valójában ártatlan, mégis emlékeztetes esemény. Fogalmam sincs, miért. Viszont átrendeződhetett, mert az elbeszélte dolog idején Jane Hollinshead még abszolúte – Lolitánál is fiatalabb – gyermek.

Az idő helyet adott a képzeletnek ilyen szabadabb formában. Az öregedés egyik átka lenne ez is? Sajnos, az az eset, amely Harvey Vukovich nevéhez fűződik, meg egy amerikai lánytáborhoz, nem az elferdült fantázia szüleménye. És nem rakódott rá semmi idővel, csak a megfejthetlensége lett még vastagabbá.

Igazából én két nyomozóval beszélgettem hosszabban

életemben. A másodiknak Harvey után Emil Bokšan volt a neve, és úgy ismertem meg, hogy Újvidéken, amikor Amerikából hazamentem, személyesen megkeresett a szülői háznál. Furcsának találtam, ám mit volt mit tenni, édesanyámnál otthagytam üzenete nyomán másnap be mentem a rendőrségre. Barátságosan fogadott Emil, egy nyurga, szokás, nálamnál azért jócskán idősebb fiatalember. Bemutatta kollégáját, nevére nem emlékszem, utána elkezdődött a beszélgetés. Pusztá véletlenségből ott lógott a falon az Egyesült Államok térképe. Hogy komikusabb legyen, kaptam egy pálcát a kezembe, azzal mutogattam végig, merre jártam, és mondtam el a történetnek azt a részt is, ahol mi itt még nem tartunk.

Bokšan detektív nagyon barátságos volt, tulajdonképpen alig kérdezett valamit, nem igyekezett megakasztani az elbeszélés természetes folyását (lazán irányított spontán narráció), miközben a kolléga – Josip Broz Tito mindenki által jól ismert sokadik portréja alatt – gépbe írta a „vallomást”. Jött ott aztán egy kínos pillanat, emlékszem, amikor a dolog hirtelen elakadt. Még az elejéhez egészen közel, midőn a *Saskatchewan* indián névhez értünk, ezt valahogy nem sikerült leírni, még szerb egyszerűsítéssel sem, én pedig – mivel észrevettem, itt milyen gyötrelmet okoztam, egészen átizzadt a kolléga nyloninge – gyorsan felajánlottam a segítségem. Pillanatra megfagyott a levegő. Szerencsére látni lehetett, hogy pusztá jóakarattal röppent ki a számon, egyébként tényleg, így átdöccentünk rajta.

Kihallgatóm részéről végül semmilyen fontos megállapítás nem hangzott el. Annyi, hogy rendben, ezzel elégedettek (mivel is?), hasznos társalgás volt (miért is?), utána mégiscsak jött a tereferét lezáró lényeg: ugye, értem, ha valami rendellenes tapasztalok a továbbiakban, keressem fel őket nyugodtan. Én pedig se nyugodtan, se idegesen, de soha többé nem kerestem fel őket. Márpedig eléggé sok rendellenes tapasztaltam, később főképp. Viszont igazság szerint ők se kerestek engem, hál’ istennek. Bár ők is láthattak még ezt meg azt, ami messze nem normális, valószínűleg nem gondolták, hogy én lehetnék a Nagy Segítség. – Ennek is immár negyvennél több éve. Josip Broz Jugoszláviája az elnök halála után szétesett, a szocializmus bedöglött, az emberek egymás torkának ugrottak, jött a véres öldöklés. Engem még előtte kivágtak az Újvidéki Televízióból, ahol dolgoztam, így aztán annál logikusabbnak tűnt elmenni innen. El is mentem, úgyhogy nem voltam jelen, amikor – ahogy az itteniek látják – Amerika lebombázta őket.

Emiléknek ezt a katasztrófát, sajnos, nem tudtam megjósolni anno.

Most 2018-at írunk, a legújabb pétervárad Exit fesztivál után. Kettő és fél éve jöttem vissza. Ide. Illetve: oda, ahonnan egykor – a kilencvenes évek elején – elindultam, ahonnan emigráltam az anyaországba: az Újvidéki Rádióba. A rádió melletti híres Duna-parkkal szemben, amelyből kimúltak a hattyúk, széttépték őket a kóbor ebek, él és virul a sarki Opera Söröző. Az operához kb. annyi köze, hogy Luciano Pavarotti arcképe ékesíti a férfigisilde ajtáját. Mit szólnának ehhez Pavarotti örökösei? Nem járnak erre. Szóval, ebben az Operában sörözni lehet, tévéközvetítéseket nézni, beszélgetni, szerb újságokat olvasni. Közülük valamelyikben akadtam rá a minap a gyászoldalon, hogy hosszú, súlyos betegség után elhunyt Emil Bokšan. A szeretett férj, apa, nagyapa, testvér, keresztapa, meg ami van még esetleg. És jutott eszembe ő, Emil, a detektív, meg minderről a következő lépésben ismét: Harvey Vukovich. Akinek ősei abból a városból valók, ahol az az órák él még, ha él, de ha él, ha nem él: *biztosan dolgozik*. A Maestro, aki azokat az órákat javítja, amelyek a felejtés sebességét mérik.

Szemben a Belgrád–Budapest nosztalgiajárat lassúságával, úgy tűnik, azoknak az óráknak a járása nagyon gyors. Mint a Yokohama Expressé, tényleg.